

2 - Rechten en wettelijke status van vluchtelingen: enkele basisfeiten en grondregels

Doelstelling: Basisinformatie geven over de rechten en de wettelijke status van verschillende categorieën migranten waaronder vluchtelingen, en nadenken over kwesties die van belang zijn bij het werken met deze mensen.

Inleiding

Asielprocedures vormen meestal ingewikkelde aangelegenheden waarmee vluchtelingen niet vertrouwd zijn. Daarom kan het gebeuren dat zij hiervoor jouw advies inroepen. Aangezien jij wellicht niet over de nodige juridische kennis beschikt, hoef je ook geen poging te doen om dergelijke vragen te beantwoorden. Het is aangewezen de vluchtelingen rechtstreeks door te verwijzen naar bevoegde instanties (ngo's, overheidsinstanties, deskundigen) waar ze terecht kunnen voor betrouwbare informatie. Wanneer dergelijke informatiebronnen lokaal niet beschikbaar zijn, kunnen de bestanden op deze website (beschikbaar in vier talen) alvast bruikbare hulp bieden.

Bevoegde autoriteiten en instanties

Voor informatie kan je terecht bij deze organen:

- a. lokale of regionale afdelingen van de immigratiediensten,
- b. overheidsinstellingen belast met het beheer van het centrum of de opvangstructuur,
- c. internationale organisaties betrokken bij het beheer van een vluchtelingenkamp:
  - [UNHCR](#) – het VN-vluchtelingenagentschap (ga naar hun website voor de contacten in het land waar jij werkt),
  - [IOM](#) - Internationale Organisatie voor Migratie (ga naar hun website voor de afdeling in het land waar je werkt),
  - internationale ngo's die op dat terrein werkzaam zijn zoals [Artsen zonder Grenzen](#),
  - ECRE, European Council on Refugees and Exiles (Europese Raad voor Vluchtelingen en Ballingen) is een Europees netwerk van 90 ngo's, werkzaam voor vluchtelingen in 38 Europese landen. Op de [ECRE-website](#) vind je per land een lijst van deze organisaties,
  - [ELENA](#), The European Legal Network on Asylum (Europees Juridisch Netwerk omtrent Asiel) maakt deel uit van het ECRE-netwerk en verstrekt contactgegevens van advocaten in diverse landen,
  - nationale humanitaire organisaties zoals het [Rode Kruis](#),
  - lokale ngo's met juridisch opgeleide medewerkers.

De Raad van Europa is een intergouvernementele organisatie met 47 lidstaten. Zodra de bevoegde lidstaten de conventies van de Raad van Europa hebben geratificeerd, worden ze bindend. De belangrijkste acties van de Raad van Europa voor migranten en vluchtelingen situeren zich op beleidsniveau en omvatten conventies, aanbevelingen van het Ministercomité aan de lidstaten en resoluties. De

Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa organiseert ook regelmatig vergaderingen en stelt rapporten op.

Beknpte uitleg van de Europese en VN-terminologie voor procedures met betrekking tot vluchtelingen

Vluchteling

Volgens het VN-vluchtelingenverdrag, ook bekend onder de naam Verdrag van Genève uit 1951, geldt als "vluchteling": "elke persoon die, [...] uit gegronde vrees voor vervolging wegens zijn ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een bepaalde sociale groep of zijn politieke overtuiging, zich buiten het land bevindt waarvan hij de nationaliteit bezit, en die de bescherming van dat land niet kan of, uit hoofde van bovenbedoelde vrees, niet wil inroepen (...)."

Voor de UNHCR vormen vluchtelingen en asielzoekers een afzonderlijke groep omdat zij hun woonplaats hebben verlaten omwille van levens- en vrijheidsbedreigende situaties. De UNHCR waarschuwt ervoor vluchtelingen niet te verwarren met andere migrantengroepen die van het ene naar het andere land verhuizen omwille van economische of maatschappelijke redenen, terwijl vluchtelingen gedwongen werden hun woonplaats te ontvluchten om hun leven te redden en hun vrijheid te bewaren.

(Bron: UNHCR-bijdrage aan het Wereldforum over Migratie en Ontwikkeling, Brussel, 9-11 juli 2007)

Asielzoeker

Een asielzoeker is iemand die via een asielaanvraag in een ander land dan zijn land van herkomst bescherming vraagt tegen vervolging. Asielaanvraagprocedures zijn geregeld via internationale overeenkomsten zoals het Verdrag van Genève of de Dublin III-verordening, alsook via nationale wetgeving.

Subsidiaire bescherming

In overeenstemming met het Verdrag uit 1951 omschrijft UNHCR een vluchteling als een persoon met een gegronde vrees voor vervolging wegens zijn ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een bepaalde sociale groep of zijn politieke overtuiging. Deze omschrijving is geëvolueerd in de tijd. Nu vormen ook ernstige bedreigingen van het leven, de fysieke integriteit of de vrijheid afkomstig uit veralgemeende geweldpleging of gebeurtenissen die de openbare orde ernstig verstoren, geldige redenen voor internationale bescherming onder UNHCR-mandaat.

(Bron: i) UNHCR Statement on Subsidiary Protection 2008 ii) UN High Commissioner - Doc EC/55/SC/CRP, Juni 2005)

Dublin III – internationale bescherming

De Dublin-Conventie, een in 1997 overeengekomen internationaal verdrag, werd in 2003 vervangen door de Dublin II-verordening, die op haar beurt in 2013 werd aangepast tot de Dublin III-verordening. De leden van deze verordening zijn alle staten van de Europese Unie samen met Noorwegen, IJsland, Zwitserland en Liechtenstein. De Dublin III-verordening legt de criteria en mechanismes vast om te bepalen welke lidstaat verantwoordelijk is voor het onderzoek naar een aanvraag voor internationale bescherming (binnen de EU).

Bron: Verordening (EU) Nr. 604/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2013:

Asielprocedure

Bij de bepaling van de asielprocedures interpreteert elk land de internationale wetgeving ter zake op een specifieke manier. Dat geldt onder meer voor de procedures gebruikt om asielaanvragen te beoordelen en

kandidaten de status van vluchteling of een alternatieve beschermingsvorm toe te kennen of te ontzeggen. Op EU-niveau zijn jarenlang inspanningen gedaan om gemeenschappelijke normen vast te leggen voor waarborgen en garanties met het oog op een rechtvaardige en efficiënte asielprocedure. Deze normen zorgen ervoor dat beslissingen op een doeltreffende en billijke manier kunnen worden genomen en dat alle lidstaten gemeenschappelijke en coherente kwaliteitsnormen toepassen bij het onderzoeken van de aanvragen. Asielprocedures verschillen tussen de landen onderling, soms zelfs tussen de regio's binnen een land. Daarom zijn alleen experts inzake wetgeving aangewezen om vluchtelingen bij te staan met advies. Details zijn beschikbaar op de [website van het Europees Ondersteuningsbureau voor asielzaken](#), een EU-agentschap dat werd opgericht om lidstaten te ondersteunen en de definiëring van gemeenschappelijke EU-asielprocedures te bevorderen.

Een overzicht van de asielprocedures is [hier](#) beschikbaar.

Migrant

De Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) omschrijft een migrant als een persoon die een internationale grens oversteeft of heeft overgestoken, of binnen een staat verhuist en zijn of haar normale woonplaats verlaat, ongeacht de wettelijke status van deze persoon. Het maakt geen verschil of deze verplaatsing vrijwillig of onvrijwillig gebeurt, wat de redenen zijn voor de verhuis of hoelang het verblijf duurt.

Migranten verlaten hun land van herkomst omwille van diverse redenen, waartoe ook extreme armoede en uiterst slechte leefomstandigheden behoren. De opvang van asielzoekers wordt geregeld via internationale verdragen, terwijl de staten de opvang van andere migrantencategorieën soeverein kunnen bepalen.

Op het vlak van ondersteuning van de taalintegratie van volwassen migranten (LIAM-programma) past de Raad van Europa de term "migrant" toe op alle personen die zijn geëmigreerd, met inbegrip van asielzoekers, personen met een vluchtelingenstatus of een gelijkaardige vorm van bescherming, alsook de zogenoemde "economische migranten".

Bronnen: [Woordenlijst van de IOM rond migratie](#).

Rechten van migranten en vluchtelingen

De rechten van deze personen variëren aanzienlijk volgens hun wettelijke status. Het vluchtelingenstatuut verwerven is meestal een individueel proces dat verschillende maanden of jaren kan duren, afhankelijk van het land en de specifieke situatie van de asielzoeker. Terwijl het vluchtelingenstatuut gepaard gaat met een hele reeks rechten en vaak ook bijkomende steunmaatregelen (inclusief taalcoaching), kunnen geregistreerde asielzoekers of personen die hun asielaanvraag nog niet hebben ingediend in de kou blijven staan en eventuele beperkingen ondervinden zoals:

- vastzitten in een gesloten opvangcentrum,
- zich niet buiten de gemeente of de regio mogen begeven,
- niet mogen werken.

Ongeacht de wettelijke status, kan ieder persoon echter aanspraak maken op basisrechten zoals onderkomen, voedsel, gezondheidszorg en onderwijs voor de kinderen.

Te overwegen kwesties

Deze opsommingen benadrukken de punten waarmee je duidelijk rekening moet houden wanneer je als vrijwilliger werkt met een specifieke groep vluchtelingen. Het kan interessant zijn om je te verdiepen in de wetgeving, de regels en de reglementen die van toepassing zijn in jouw lokale context. Dat betekent niet dat een schending van de hierboven vermelde beperkingen per definitie illegaal is. Het is evenwel belangrijk dat je weet wat in jouw werkgebied toegelaten is voor vluchtelingen.

Denkoefening

1. Welke zaken moet je volgens jou in acht nemen vooraleer je je engageert voor vrijwilligerswerk? Noteer deze punten.
2. Bekijk de volgende lijst en geef aan welke onderwerpen je reeds kent en welke je nog moet uitdiepen voor je met vrijwilligerswerk start (zie ook Tool 10 [Wat komt er kijken bij taalcoaching voor vluchtelingen?](#)).

Een denkoefening rond enkele algemene punten die van belang zijn voor vrijwilligers die met vluchtelingen werken.	Dit is niet relevant voor mij (v)	Ik heb dit onderwerp al bestudeerd (v)	Ik wil me daarin verdiepen voor ik aan de slag ga (X)
Mag ik vluchtelingen een lift geven met mijn wagen?			
Mag ik vluchtelingen toelaten om in een privéhuus of -flat te verblijven?			
Is het toegestaan betaald of onbetaald werk aan vluchtelingen aan te bieden?			
Mogen we samen uitstappen doen? Zo ja, wat gebeurt er als er zich een probleem voordoet? (bv. bij een ongeval, reizen zonder geldig vervoersbiljet ...)?			
Mag ik geld inzamelen voor/met vluchtelingen, bijvoorbeeld door een liefdadigheidsevent te organiseren?			
Mag ik kookactiviteiten organiseren met vluchtelingen of met hen gerechten bereiden op grotere schaal voor een openbaar evenement of een feest?			
Wat gebeurt er als ik advies verleen aan vluchtelingen? Hoe zit het met mijn aansprakelijkheid voor de gevolgen van onjuiste wettelijke, medische of andere informatie?			
Ben ik verplicht om de overheid in te lichten over bepaalde zaken? Zo ja, welke?			
Bij wie kan ik terecht voor advies of steun wanneer ik twijfel over bepaalde zaken?			
Zijn er vaste tijdstippen waarop de vluchtelingen terug moeten zijn in hun verblijfplaats?			

Zijn er vaste tijdstippen voor de maaltijden in hun opvangcentrum?			
Zijn er bepaalde regels over de afstand waarop vluchtelingen zich mogen verwijderen van hun opvangcentrum?			
Mogen de vluchtelingen gebruikmaken van het openbaar vervoer?			